

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Michal Klenka
Článok / Article: Recenzia na knihu: Imunity v medzinárodnom práve
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov –
UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences
and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

KLENKA, M. 2017. Recenzia na knihu: Imunity v medzinárodnom práve. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 20, č. 3, 2017. ISSN 1335 – 2741, s. 192-196. Dostupné na internete: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/archiv-vydani/2017/3-2017/michal-klenka.html>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

RECENZIA NA KNIHU: IMUNITY V MEZINÁRODNÍM PRÁVU

BOOK REVIEW: IMMUNITIES IN INTERNATIONAL LAW

Michal Klenka*

ŠTURMA, P. – TRÁVNÍČKOVÁ, Z. (eds.): *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. 224 s. ISBN 978-80-87488-25-6.

Imunity majú v medzinárodnom práve dlhú tradíciu. Vychádzajú z princípu *par in parem non habet imperium*. Rovný nad rovným nemôže vykonávať moc či jurisdikciu. Zásada zvrchovanej rovnosti štátov je tak priamym zdrojom jurisdikčných imunit štátu, ktoré sú upravené medzinárodným obyčajovým právom. Nepriamo sa však z nich odvodzujú taktiež diplomatické imunity a imunity ďalších štátnych predstaviteľov, ako aj osobitných misí, konzulárnych úradov, vojenských lodí atď. Tak trochu odlišnú, teda funkčnú a zmluvnú povahu, majú imunity medzinárodných organizácií a ich zamestnanci. Aj tieto imunity však sledujú podobné ciele, ktorými sú zaistenie mieru a medzinárodnej spolupráce v rôznych oblastiach, hoci prostredníctvom štátmi vytvorených organizácií.

V dnešnom medzinárodnom práve neexistuje jediná úprava imunity, ale celý rad pravidiel v obyčajovej a zmluvnej forme, ktoré regulujú rôzne typy imunit. Líšia sa jednak tým, koho chránia (štát, štátny majetok, jeho diplomatické a ďalšie orgány), a jednak tým, v akej oblasti sa vyňatie uplatňuje (z civilnej alebo trestnej jurisdikcie). To samo o sebe predstavuje určitú výzvu. Ďalšou výzvou je kodifikácia a rozvoj medzinárodného práva imunit, ktoré prebiehali a prebiehajú, najmä na pôde Komisie OSN pre medzinárodné právo. Ak cieľom medzinárodného práva je zaistenie mieru, spolupráce medzi štátmi, ľudských práv a spravodlivosti, vrátane odstránenia beztretnosti v prípade najzávažnejších medzinárodných zločinov, musí to mať určitý vplyv na definovanie a výklad ďalších pravidiel.

* Mgr. Michal Klenka pôsobí ako doktorand na Katedre medzinárodného práva, Fakulta medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, Slovensko, e-mail: michal.klenka@euba.sk.

Recenzovaná publikácia predstavuje kolektívnu monografiu, ktorá pokrýva témy štátnej, jurisdikčnej, diplomatickej a iných foriem imunity v čo najširšom rozsahu. Autori si dali za cieľ sprostredkovať čitateľovi aspoň časť podnetných príspevkov a diskusií z 8. česko-slovenského medzinárodného sympózia, ktoré sa konalo v dňoch 16. a 17. októbra 2015 na zámku v Třesti. Počas sympózia odznelo takmer 20 vystúpení autorov, ktorí prezentovali mnoho zaujímavých, odborných a nevšedných pohľadov na rôzne druhy imunit v medzinárodnom práve a problémy spojené s ich definovaním a praktickým uplatňovaním.

Predmetná monografia bola postavená na pôdoryse rozporov, konštant a nových výziev pre medzinárodné právo, medzi ktoré napríklad patria: rozpor medzi ochranou suverenity štátu a záujmom cudzích obchodníkov a investorov na možnosti žalovať a dosiahnuť uznanie súdneho rozsudku či arbitrážneho nálezu v prípade porušenia obchodnej zmluvy alebo pravidiel ochrany investícií. Ďalším možným rozporom sa týka záujmu na ochrane ľudských práv, zvlášť práv poškodených, a ochrany štátu a jeho predstaviteľov, založených na inštitúte imunit, čo pri neschopnosti alebo neochote ich vlastných štátov vedie k ich beztrestnosti.

Kniha pozostáva z pätnástich kapítol rozdelených do piatich väčších celkov. Prvá časť ukazuje imunity ako výzvu pre súčasné medzinárodné právo. V prvej kapitole sa **Pavel Šturma** zamýšľa nad aktuálnou otázkou imunit štátnych predstaviteľov, najmä rozlíšením úradných a súkromných úkonov v súčasnej kodifikačnej práci Komisie pre medzinárodné právo, ktorej je členom od r. 2012. **Šturma** argumentuje, že úspech súčasnej kodifikácie závisí od definovania imunity *ratione materiae* ako zásady, a ako výnimky z imunity predstaviteľov štátu, ktorí spáchali medzinárodný zločin, pred medzinárodnými súdmi. V druhej kapitole predstavuje **Tomáš Buchta** imunity ako oblasť potenciálnych a reálnych konfliktov medzinárodného práva a práva Európskej únie. Po všeobecnom ustanovení vzťahu práva Európskej únie a medzinárodných záväzkov členských štátov Európskej únie sa autor venuje relevantnej judikatúre týkajúcej sa imunit. V závere svojho príspevku autor skúma potenciálny konflikt medzi základnými hodnotami Európskej únie a imunitami v kontexte *acta iuri imperii*.

Druhá časť knihy je venovaná jurisdikčným imunitám štátu a štátneho majetku z hľadiska aplikačnej praxe. Je to téma, kde dochádza k stretu pohľadov medzinárodného práva verejného a súkromného. Prvý pohľad reprezentuje kapitola tri od **Kataríny Šmigovej**, ktorá je venovaná jurisdikčným imunitám štátu v aplikačnej praxi Medzinárodného súdneho dvora, ktorá vychádza z národnej judikatúry. Autorka prezentuje a analyzuje súvisiace prípady z Talianska,

Spojeného kráľovstva a Kanady sústreďujú sa na otázku, či momentálne vzniká nová výnimka v aplikácii štátnej imunity. Navyše sa zaoberá ostatnými možnosťami nápravy dostupnej na medzinárodnej úrovni v prípade porušenia základných ľudských práv, ktoré majú povahu *ius cogens*. Štvrtá kapitola od **Mileny Noskovej** je zameraná na štátne imunity z hľadiska medzinárodného investičného práva. Problematika jurisdikčných imunit je pokrytá len okrajovo z dôvodu, že spory v medzinárodnom investičnom práve sú obvykle vyriešené prostredníctvom medzinárodnej investičnej arbitráže. Druhý možný pohľad predstavuje **Monika Feigerlová** v piatej kapitole, ktorá je venovaná imunite a uznávaniu rozhodcovských nálezov v investičných sporoch. Otázka uznávania a vykonávania arbitrážnych rozhodnutí vyplývajúcich z investičných sporov bola nedávno veľmi diskutovaná nasledujúc trend niektorých štátov nevykonávať arbitrážne rozhodnutia dobrovoľne. **Klára Pláčková Van der Ploeg** v šiestej kapitole priťahuje čitateľovu pozornosť k českej právnej úprave jurisdikčných imunit upravených v §7 zákona č. 91/2012 Sb. o medzinárodnom práve súkromom s účinnosťou od 1. januára 2014. Predmetná kapitola spracováva tri kľúčové faktory, ktoré ovplyvňujú udelenie imunity cudzím štátom v Českej republike: judikatúra Najvyššieho súdu Českej republiky; Dohovor Organizácie Spojených národov o jurisdikčných imunitách štátov a ich majetku, a špecifiká ústavného systému Českej republiky, ktoré pravdepodobne budú hrať dôležitú úlohu hlavne v prípadoch porušenia ľudských práv.

Skutočnosť, že medzinárodné právo pozná rôzne imunity, nielen imunity štátov, sa odráža v tretej časti knihy, ktorá mapuje imunity v mnohotvárných formách. V siedmej kapitole sa **Jan Ondřej** zaoberá imunitou vojenských a iných štátnych plavidiel, ktoré požívajú vyňatie z cudzích právnych noriem za podmienky, že štátom vlastnené a prevádzkované plavidlá sú použité na nekomerčné účely. Avšak v prípade, ak štát vykonáva komerčnú činnosť, stáva sa z neho obchodník a preto nemôže požívať imunity. **Ján Čížek** v ôsmej kapitole pripomína praktickú otázku uplatnenia výsad a imunit poskytovaných podľa Dohovoru o osobitných misiách pri realizácii oficiálnych (štátnych) a pracovných návštev. Ujasnenie tohto problému nie je dôležité len pre právnu istotu, ale je dôležité ako prevencia možných sťažností, alebo dokonca sporov medzi štátmi v oblasti výsad a imunit, ceremónií a poskytnutej ochrany počas návštev. Deviatá kapitola v podaní **Sandry Brožovej** je zameraná na jurisdikčné imunity medzinárodných organizácií. Autorka definuje imunity štátov a medzinárodných organizácií ako subjektov medzinárodného práva a pojednáva o význame a prijateľnosti analógie, ďalej sa zaoberá zdrojmi práva v oblasti jurisdikčných

imunit medzinárodných organizácii a ich povahou, ktorá je primárne založená na zmluvách. V desiatej kapitole sa **Zuzana Trávníčková** v širšom kontexte práva imunit zamýšľa nad aktuálnymi problémami s individuálne cieleými medzinárodnými finančnými a cestovnými sankciami voči hlavám štátov. Ide o oblasť, ktorá nepredstavuje ani trestanie, ani výkon civilnej jurisdikcie, takže prostredníctvom intenzívneho zásahu do práv sankcionovaných osôb sa nedá dovolať imunit. Nič sa nenachádza v medzinárodných zmluvách, v soft law alebo v judikatúre, čo by jasne potvrdzovalo osobitný rešpekt pre prezidentov uložením a vykonávaním medzinárodných sankcií. Ako autorka uvádza, existuje množstvo mien bývalých, ale aj súčasných hláv štátov, ktoré sa nachádzajú na sankčných zoznamoch. Na dvoch prípadoch (**Robert Mugabe** a **Basher al-Asad**) autorka ilustruje prax ukladateľov sankcií (hlavne Európskej Únie), ktorí sú viac tolerantní, a existujú aj dôležité opatrenia zmiernujúce tieto obmedzenia.

Vyššie spomenuté rozpory medzi diplomatickými imunitami a ochranou ľudských práv sú témami štvrtej časti monografie. **Michaela Sýkorová** a **Jozef Valuch** sa v jedenástej kapitole zamerali na rozpor medzi diplomatickými imunitami a ľudskými právami, najmä vyňatie diplomatov a ich príbuzných z cudzej trestnej a civilnej jurisdikcie. Analyzujú oba koncepty z perspektívy možného normatívneho konfliktu: na jednej strane povinnosť prijímajúceho štátu vylúčiť cudzieho diplomata z jeho jurisdikcie a súčasne povinnosť toho istého štátu chrániť práva jednotlivcov v rámci jeho jurisdikcie. Autori uvažujú, či existuje reálny konflikt a ak áno, tak či medzinárodné právo ponúka relevantné riešenie. **Jaroslav Větrovský** si v dvanástej kapitole, na pozadí konfliktu medzi imunitami štátu a individuálnym právom na prístup k súdu, kladie teoretickú otázku riešenia konfliktu noriem v medzinárodnom práve verejnom, odkazujúc na rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade **Al-Adsani**. Autor argumentuje, že tradičný prístup odzrkadlený v odôvodnení súdu, považujúci štátne imunity ako pravidlo, od ktorého v určitých intenciách je možné sa odchýliť, nie je štrukturálne potrebné a ani prakticky vhodné. **Větrovský** uzatvára, že pravidlo/výnimka má obmedzené použitie, pretože neposkytuje rozhodovaciemu orgánu žiadne dôležité pokyny pri jeho rozhodovaní. **Alla Tymofeyeva** v trinástej kapitole predstavuje prístup súdu k imunitám štátu. Autorka analyzuje judikatúru súdu týkajúcu sa žiadateľových práv zakotvených v Európskom dohovore o ľudských právach, ktoré údajne boli obmedzené zmluvnými štátmi v dôsledku použitia pravidiel o štátnej imunite. **Tymofeyeva** prichádza k záveru, že súd vo svojom rozhodovacom procese používa všeobecné pravidla medzinárodného práva s odkazom na judikatúru Medzinárodného súdneho dvora a prácu Komisie OSN

pre medzinárodné právo. Avšak, táto prax je občas subjektom kritiky, *inter alia*, kvôli odlišnému použitiu *ius cogens* v civilných a trestných sporoch.

V poslednej časti knihy sa autori vracajú k otázkam imunit ako príčine beztrestnosti a možnostiam boja proti nej z pohľadu medzinárodného trestného práva. V štrnástej kapitole **Ján Králik** otvára vážnu tému imunit členov vojenských jednotiek mierových síl OSN v prípadoch ich neprijateľného správania sa. Sexuálne obťažovanie a sexuálne vykorisťovanie patria k najzávažnejším trestným činom, ktoré predstavujú vážne porušenie základných ľudských práv. Vďaka ustanoveniam osobitných dohôd, jednotkám prispievajúcich štátov sú udelené osobitné výsady, podľa ktorých príslušníci národných kontingentov spadajú pod výlučnú trestnú jurisdikciu vysielajúceho štátu. Autor spomína rozsah a charakter následkov udelenej imunity. **Zuzana Žitná** sa v pätnástej kapitole venuje otázke imunit pred Medzinárodným trestným súdom. Doktrína imunit hláv štátov a iných vysokých predstaviteľov je založená na suverinite štátu, a predstavuje ich výnimku z cudzej civilnej a trestnej jurisdikcie, rovnako je potvrdená judikatúrou Medzinárodného súdneho dvora. V rovnakom čase v medzinárodnom trestnom práve existuje viac princípov trestnej zodpovednosti najvyšších štátnych predstaviteľov, ktoré ustanovujú neprijateľnosť vyňatia zo stíhania pred medzinárodnými trestnými tribunálmi. Je to dané osobitou povahou posudzovaných trestných činov, ktorých páchatelia nie zriedka sú najvyššími predstaviteľmi štátu. Bezvýznamnosť oficiálnej pozície je aplikovaná rovnako aj v konaní pred Medzinárodným trestným súdom a má pevné miesto v Rímskom štatúte. Predmetná kapitola analyzuje niektoré praktické aspekty neuznania imunit a ich dôsledky na povinnosti štátov spolupracovať so súdom v rôznych hypotetických situáciách závisiac od prípadov.

Vo svojej podstate predstavuje táto stručnejšia kolektívna monografia pomerne komplexný pohľad do aktuálnych otázok imunit v medzinárodnom práve. Práca má podstatne širší záber, aj keď by si niektoré aspekty zaslúžili podrobnejšie rozpracovanie, a preto ide v českej a slovenskej odbornej literatúre o prvú prácu svojho druhu.

Jurisdikcia štátu, diplomatické imunity, ako aj a vyňatie predstaviteľov štátu z cudzej jurisdikcie patria k tradičným procedurálnym pravidlám medzinárodného obyčajového práva, sú ale stále aktuálnymi otázkami medzinárodného práva. Príťahujú záujem tak akademikov, diplomatov a ďalších úradníkov ústredných orgánov štátnej správy, ale aj právnikov z advokátskej praxe. Dôvod je, že sú predmetom úpravy v medzinárodnom práve verejnom, ale taktiež medzinárodnom práve súkromnom a procesnom.